

Evaluation of Effective Factors on the Happiness of Citizens in Public Spaces of Tabriz City

Seoda Mohammadi Delband¹, Arash Saghafi Asl²⁻, Dariush Sattarzadeh³, Mahsa Faramarzi Asl⁴,

1- PhD Student in Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

2- Assistant Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

3- Assistant Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

4- Assistant Professor of Architecture, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Received: 7 July 2020

Accepted: 10 November 2020

Extended Abstract

Introduction

Individual and social happiness and well-being have been one of the most important and prominent human aspirations in all previous periods. Also, creating a mental image of an ideal society may be one of the general concerns of all philosophers and social scientists, especially first philosophers; a society that promises an end to human suffering and paves the way for paradise on earth. Veenhoven gives the most comprehensive definition of happiness; in that happiness refers to the degree to which a person judges the quality of his or her overall quality of life; in other words, happiness means how much a person loves life. Thus, happiness, although defined to a generally mental and individual feeling, its fluctuations are strongly influenced by direct and indirect external factors and cannot be imagined apart from them. According to the Global Happiness Report in 2019, Iran is ranked 118th out of 153 countries. In the present study, the aim is to investigate and explain the criteria affecting the happiness and social vitality of citizens in the public spaces of Tabriz. In order to meet this goal, it was emphasized in the theoretical foundations section that in general, happiness and urban public spaces affect each other.

Methodology

The present study is a practical one in order to achieve a comprehensive analysis of the components affecting happiness in public spaces of Tabriz. The approach in this study is quantitative. To evaluate the developed components in the conceptual model, survey research and descriptive-analytical methods have been used. In this context, a large share of data is collected in the form of surveys and questionnaires. In this regard, a questionnaire of 87 questions was developed based on effective identified components on the happiness. The five selected urban spaces were examined stand on quantitative questions from the questionnaire. The results are included in SPSS19 software and to analyze and explain the components that affect the happiness of citizens, factor analysis, regression, Pearson and Enova tests have been used.

Results and Discussion

The aim of this study is to investigate and explain the effective criteria on the happiness and social vitality of citizens. In order to reach this goal, it was emphasized in the theoretical

---

– . Corresponding Author (Email: a.saghafi@iaut.ac.ir)

Copyright © 2020 Journal of Sustainable City. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

foundations section that in general, happiness and urban public spaces affect each other. Accordingly, in this paper and in the data analysis section, the suitability of the proposed model was investigated to evaluate the criteria affecting people's happiness and social vitality. Initially, based on factor analysis, 87 effective components were divided into 8 classes. After ensuring the validity of the model and recognizing the main factors affecting the level of social happiness and vitality in the selected urban public spaces with regression test and the relationship of these dimensions with each other, Pearson correlation test was performed. The research findings indicate that based on the results obtained from statistical studies, all conceptual variables of research, including dimensions of urban public space quality, physical-ecological dimensions, perceptual-semantic dimensions, cultural-economic dimensions, social dimensions, mental dimensions, political-managerial dimensions, individual-personality dimensions have a significant relationship with the concept of happiness and social vitality. The results show that in view point of the citizens, the quality of urban space is the most important dimension that has a more specific role in promoting the happiness and social vitality of citizens and also has the greatest impact on citizens' happiness so that should be prioritize in urban space planning.

Conclusion

The results of the study of the average rank of the components affecting the level of happiness and social vitality of citizens show that satisfaction with family relations has the highest average rank and the level of satisfaction with government subsidies and government services has the lowest average rank. Components related to the environment and urban space also have the lowest average rating of bicycle infrastructure, climate comfort and environmental furniture, which need planning. And the memorable, readability and adaptability of spaces and spatial desirability are the highest average. An examination of the level of happiness in selected urban public spaces shows that there is a significant difference between the dimensions of urban space quality, physical-ecological dimensions and perceptual-semantic dimensions. In terms of urban space quality, Laleh Park Complex and Tabriz Grand Bazaar have the highest score. The most important strategies to improve the quality of happiness in urban public spaces are to focus on the dimensions of urban space quality, physical-ecological dimensions and semantic perceptual dimensions. Security is the most significant way to improve the quality of urban space and thus promote happiness. In the physical-ecological field, access to the park and green spaces is the most considerable solution. In the perceptual-semantic field, promoting the vitality of urban space and encouraging activity, presence and communication with space are the most important and efficient strategy. In the cultural-economic field, creating various cultural programs can be the most effective way to promote happiness in public urban spaces.

Keywords: Evaluation, Happiness, Social vitality, Urban public spaces, Tabriz City.

ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر بر میزان شادی شهروندان در فضاهای عمومی شهر تبریز

سئودا محمدی دلبند - دانشجوی دکتری شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

آرش تقفی اصل^۱ - استادیار شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

داریوش ستارزاده - استادیار شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

مهسا فرامرزی اصل - استادیار معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۱۷

چکیده

اندیشمندان حوزه شهری بر این اصل تأکید دارند که هدف مداخلات طراحی شهری در پروژه‌های شهری تغییر تجربیات آن فضا برای استفاده‌کنندگان از آن است. فضاهای عمومی شهری در تلاش برای خلق حسی به‌یادماندنی و ایجاد شادی در حاضرین در فضا طراحی شده‌اند، به طوری که حتی افرادی که از این مراکز بازدید می‌کنند می‌توانند به استفاده از حواس پنج‌گانه خود مجموعه‌ای از تجربیات عاطفی کسب‌شده در فضا را توصیف کنند؛ تجربیاتی که نسبت به مکانی دیگر می‌توانند بسیار متفاوت باشند. در ایران، به‌جز پژوهش‌های اندک، آن‌هم بیشتر با رویکردی روان‌شناختی و با محور قرار دادن فرآیندهای ذهنی منجر به شادی یا ناشادی، توجه درخوری به این موضوع نشده است. بر اساس گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۱۹ ایران از بین ۱۵۳ کشور در جایگاه ۱۱۸ قرار دارد. در پژوهش حاضر هدف بررسی و تبیین معیارهای اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان در فضاهای عمومی تبریز می‌باشد. به‌منظور پاسخگویی به این هدف در بخش مبانی نظری تأکید شد که به‌طور کلی شادی و فضاهای عمومی شهری بر یکدیگر اثرگذارند. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از مطالعات آماری، تمامی متغیرهای مفهومی پژوهش، شامل ابعاد کیفیت فضاهای عمومی شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک، ابعاد ادراکی-معنایی، ابعاد فرهنگی-اقتصادی، ابعاد اجتماعی، ابعاد ذهنی، ابعاد سیاسی-مدیریتی، ابعاد فردی-شخصیتی دارای ارتباط معنادار با مفهوم شادی و نشاط اجتماعی می‌باشند. از دیدگاه شهروندان، بعد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین بعدی است که نقش مهم‌تری در ارتقا شادی و نشاط اجتماعی شهروندان داشته و بیش‌ترین اثرگذاری را بر شادی شهروندان ایفا می‌کنند و بایستی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با فضای شهری در اولویت قرار گیرند.

واژگان کلیدی: ارزیابی، شادی، نشاط اجتماعی، فضاهای عمومی شهر، شهر تبریز.

مقدمه

شادمانی^۱ و سعادت فردی و اجتماعی، یکی از مهم‌ترین و پررنگ‌ترین آرزوهای انسان در تمام دوره‌های پیشین بوده است. همچنین، ساخت یک تصویر ذهنی از جامعه ایدئال، شاید یکی از دغدغه‌های عام تمامی اندیشمندان و عالمان اجتماعی، به‌ویژه اندیشمندان نخستین باشد؛ جامعه‌ای که پایانی بر رنج‌ها و دردهای بشر نوید دهد و بهشتی را بر روی زمین فراهم آورد. البته امروزه تصدیق شده است که هر نظم اجتماعی به‌ناچار دارای نقاط ضعف و قوتی است که قادر به رها کردن انسان از تمام رنج‌ها نیست؛ بنابراین می‌توان گفت آرزوی یک «جامعه ایدئال» که رسیدن به یک «جامعه بهینه» است که در آن نظم اجتماعی، بهترین فراهم‌کننده آمیزه‌ای از نتایج مطلوب است. دانشمندان اجتماعی پیشروی نخستین مانند کنت و اسپنسر، امیدوار بودند که پژوهش اجتماعی علمی «چیزی بالاتر از اندیشه صرف» قوانین اجتماعی را کشف کرده و مبنایی برای ساخت قیاسی نظام‌های بهینه در سازمان اجتماعی فراهم آورد؛ ولی امروزه علوم اجتماعی به درک کم‌وبیش متفاوتی از فرد و جامعه نائل آمده است. درکی که در آن استقرار، ساخت جامعه بهینه را امکان‌پذیر می‌سازد (Mousavi, 2013:15). جامع‌ترین و درعین حال عملیاتی‌ترین تعریف از شادمانی را وینهنون به دست می‌دهد: شادمانی به درجه یا میزانی اطلاق می‌شود که شخص به‌وسیله آن درباره مطلوب بودن کیفیت کلی زندگی خود قضاوت می‌کند؛ به عبارت دیگر، شادمانی به این معناست که فرد به چه میزان زندگی خود را دوست دارد (Veenhoven, 1984:153). بنابراین شادمانی هر چند با توجه به تعاریف، به‌طور کلی یک احساس ذهنی و فردی است، ولی نوسانات آن به شدت تحت تأثیر عوامل مستقیم و غیرمستقیم بیرونی است و جدا از آن‌ها به هیچ‌وجه قابل تصور نیست. شادمانی در حوزه علمی از نیمه دوم قرن پیش به‌عنوان یک موضوع میان‌رشته‌ای مطرح شده و هر رشته‌ای، دیدگاه خاصی از شادمانی را گسترش داده است. روان‌شناسی آن را به‌عنوان ماهیتی مربوط به شخصیت می‌شناسد. زیست‌شناسی آن را حاصل فرایندهای شیمیایی تلقی می‌کند. فلاسفه، شادمانی را بیشتر در یک زمینه معنوی و اخلاقی می‌بینند و جامعه‌شناسان آن را به‌عنوان یک وضعیت اجتماعی بازمی‌شناسند. به‌طور معمول، شادمانی به‌عنوان یک پدیده ناب روان‌شناختی و فردی تعریف می‌شود؛ درحالی‌که جامعه‌شناسان، حالات فردی همچون شادمانی را دارای مبنایی اجتماعی می‌دانند (Galatzer, 2000:502). از نظر وینهنون نیز علمی که می‌تواند در ارتباط با شادمانی سهمی داشته باشد، عبارت است از: علوم آلفا (به‌ویژه فلسفه)، علوم بتا (به‌ویژه مطالعات حوزه سلامت مرتبط با کیفیت زندگی) و علوم گاما (شامل روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و تا حدی اقتصاد) (Veenhoven, 2001:85). شادمانی به‌عنوان یکی از احساسات ریشه‌ای مثبت و بسیار تأثیرگذار بر رفتار و حالات دیگر فرد، نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین سلامت فرد و جامعه دارد. هرچند یکی از عوامل افزایش‌دهنده میزان شادمانی در سطح فردی و جمعی را، بالا بردن سطح کیفیت زندگی و توسعه در ابعاد مختلف آن می‌دانند، ولی این رابطه در جهت عکس آن نیز به‌طور کامل مصداق دارد. شادمانی به دلیل اینکه همواره با خرسندی، خوش‌بینی و امید و اعتماد همراه است، می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور، نقش شتاب‌دهنده‌ای در فرایند توسعه یک جامعه داشته باشد. همچنین در نقطه مقابل، نبود شادمانی در یک جامعه منجر به ایجاد فضای سرد و بسته‌ای خواهد شد که قادر به تأمین حداقل انرژی عاطفی لازم برای نوآوری و پیشرفت نخواهد بود (اینگلهارت، ۱۳۷۲: ۱۲). در جامعه ایران، هرچند هنوز نبود شادی به لحاظ بین‌الذهانی یک مسئله اجتماعی به شمار نیامده است و همچنان آسیب‌های اجتماعی نظیر جرم، طلاق، فساد، خشونت، اعتیاد و غیره، در صدر مسائل اجتماعی در این حوزه بازشناخته می‌شود، ولی باید گفت این مسائل همگی وجه منفی همان چیزی است که توجه و تمرکز بر وجه مثبت آن (که احساس شادمانی، بخشی از آن را تشکیل می‌دهد)، می‌تواند تا حد قابل توجهی از میزان و آثار مخرب این آسیب‌ها بکاهد و علاوه بر آن، با ایجاد فضایی بانشاط و امیدبخش در میان افراد جامعه، جایگزین‌های جدید و پویایی را برای توسعه او پیشرفت پیشنهاد کند. روان‌شناسان نیز تقابل میان این دو وجه را با عنوان روان‌شناسی مثبت^۲ و روان‌شناسی منفی^۳ یاد کرده، بر لزوم این

1. Happiness

2. Ideal Society

3. Optimal Society

4. Positive psychology

5. Negative Psychology

پارادایم شیفت تأکید می‌کنند (Mousavi, 2013:17). یکی از راهکارهای برون‌رفت از این چالش و احیای مجدد فضاهای شهری، توجه به بحث سرزندگی این فضاها است. سرزندگی به‌مثابه یکی از ویژگی‌های کیفیت فضای شهری؛ همان ادراک مثبتی است که به‌وسیله مردمی که در یک فضا زندگی می‌کنند شکل می‌گیرد. (طهماسبی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). تمامی مطالعات بر این اصل تأکید دارند که هدف مداخلات طراحی شهری در پروژه‌های فضاهای عمومی شهری تغییر تجربیات آن فضا برای استفاده‌کنندگان از آن است. فضاهای عمومی شهری در تلاش برای خلق حسی به‌یادماندنی و ایجاد شادی در حاضرین در فضا طراحی شده‌اند، به‌طوری که حتی افرادی که از این مراکز بازدید می‌کنند می‌توانند به استفاده از حواس پنج‌گانه خود مجموعه‌ای از تجربیات عاطفی کسب شه در فضا را توصیف کنند؛ تجربیاتی که نسبت به مکانی دیگر می‌توانند بسیار متفاوت باشند (Sepe, 2017:364). پژوهش در مورد عوامل مؤثر بر شادمانی در دهه ۱۹۸۰ تا آنجا پیش رفت که کاستا و مک کرا مدعی کشف ژن شادی شدند. این دو روانشناس شادمانی را عمدتاً به برون‌گرایی و ثبات هیجانی مربوط ساختند و از آنجا که این ویژگی‌های شخصیتی نیز تا حد زیادی مبنای ژنتیک دارند، ادعای فوق مطرح شد. (آیزنک، ۱۹۹۰: ۷۸) این ادعا به پژوهش‌های این حوزه سرعت بیشتری بخشید و اکنون تعداد زیادی از متغیرهای مؤثر بر شادمانی کشف شده‌اند.

بنا بر تحقیقات اولیه مشاهده شد که تاکنون بررسی مبنی بر سنجش شادی در فضاهای عمومی شهر تبریز صورت نگرفته و در برخی موارد اندک به بررسی کیفیت زندگی (QOL) پرداخته شده است؛ این موارد گواهِ بر نوآورانه بودن این تحقیق بود و دلیل اصلی انتخاب موضوع تحقیق را می‌توان نزول متوالی سطح شادی در فضاهای عمومی شهر تبریز به دلیل ساخت‌وسازهای ناشی از مطالعات اشتباه سازمانی بیان داشت.

پیشینه صورت گرفته در ارتباط با موضوع پژوهش نشان می‌دهد که، در ایران، به‌جز پژوهش‌های اندک، آن‌هم بیشتر با رویکردی روان‌شناختی و با محور قرار دادن فرآیندهای ذهنی منجر به شادی یا ناشادی، توجه درخوری به این موضوع نشده است (Mousavi, 2013:22). این در حالی است که شادی زمینه‌های پررنگی در تاریخ ایران باستان داشته و شادی به‌مثابه الگوی فرهنگی غالب نیایش‌های دینی از مهم‌ترین بخش‌های زندگی روزمره بوده است (Orojnia, 2013:6). بر اساس گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۱۹ ایران از بین ۱۵۳ کشور در جایگاه ۱۱۸ قرار دارد (Helliwell et al, 2020:21). مطالعات و تجربیات جهانی نشان می‌دهد که کیفیت شهر و فضاهای عمومی شهری عاملی کلیدی در شادمانی بوده و از طریق ایجاد فضاهایی بانشاط و سرزنده می‌توان زمینه‌ساز شادی شهروندان در مقیاسی فراتر از فضاهای عمومی شد (Samavati & Ranjbar, 2017:4). این نوع ارتباط عمدتاً در رابطه با کیفیت‌های پایه فضاهای عمومی شهری رخ می‌دهد و می‌توان شاد بودن را کیفیتی پایه در بررسی فضاهای عمومی شهری دانست (Samavati & Ranjbar, 2018:5). وزیری و دیگران (۲۰۱۵) نیز در پژوهشی به بررسی شاخص‌های تعیین‌کننده مفهوم شادی در طراحی پاتوق‌های منطقه شهری در اردبیل پرداخته‌اند که شادی را در دو حوزه کلی عاطفی و شناختی مورد بررسی قرار داده‌اند و کیفیت‌های سرزندگی و رضایتمندی فضایی، عملکردی و اجتماعی را کلید اصلی شادی در پاتوق‌های شهری می‌دانند (Vaziri, 2015:8). نتایج مطالعه سماواتی و رنجبر (۲۰۱۷) نشان می‌دهد معیارهای پیاده‌مداری، عناصر محیطی (مانند مبلمان) و انسجام و پیوستگی فضا مهم‌ترین شاخص‌های کالبدی مؤثر بر ارتقای شادی در فضاهای عمومی شهری هستند (Samavati & Ranjbar, 2017:5). چارلز مونتگومری در کتاب "شهر شاد، دگرگون کردن زندگی‌هایمان از طریق طراحی شهری" به مسئولیت‌های شهری: به حداکثر رساندن رفاه و به حداقل رساندن ناراحتی اجتماعی، دادن یک آزادی واقعی به مردم جهت انتخاب نحوه زندگی و حرکت آن‌ها در جامعه، تقویت مکانیسم‌هایی برای مقاومت در برابر شوک‌های اقتصادی و زیست‌محیطی، تخصیص فضا و خدمات برای ایجاد فرصت برای حرکت و شاد زیستن و ایجاد روابط معنادار میان شهروندان و همدلی و همکاری میان آن‌ها؛ جهت تبدیل به یک شهر شاد اشاره می‌کند (Montgomery, 2013:53). در تحقیقی دیگر، تواریک و زولتیسک چهار شاخص: بهداشت و ایمنی، پذیرش به‌عنوان عضوی از جامعه، تحرک و حضور داشتن را جهت به وجود آمدن جامعه‌ای شاد لازم می‌دانند (Twaróg & Szołtysek, 2018:8). براوو (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «پیگیری شادی در شهر اروپایی

معاصر» به این نتیجه رسید که شهر نشانه پیگیری شادی عمومی است، هدف دستیابی به شادی ساکنین بود. معماران به یک رویکرد جدید نیاز دارند که بتواند مسائل طراحی شهری را با رفتار عادی انسان‌ها در داخل شهر ترکیب کند. در گذشته، معماران و برنامه‌ریزان شهری نقش مهمی داشتند و هدف آن‌ها این بود که با تغییر شرایط زندگی به شادی برسند. بالاس و دورلینگ (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان «جغرافیای شادی» انجام داده‌اند متوجه شدند که علاوه بر ویژگی‌های فرهنگی، تعدادی عوامل جغرافیایی وجود دارد که بر احساس شادی افراد تأثیر می‌گذارد. مانند محیط فیزیکی و نابرابری‌های اجتماعی و فضایی. برای اینکه میزان شادی ذهنی «فردی»، «خانوار» یا «محیط»، مشخص شود، یک رویکرد جامع جغرافیایی نیاز است. زنگ زرین (۲۰۱۴) در پژوهش خود «جنبه‌های فیزیکی و اجتماعی سرزندگی» به این نتیجه رسید که شاخص ارتباط و در دسترس بودن از دیدگاه مردم مهم‌ترین مواردی است که بر شادی تأثیر می‌گذارد. شاخص‌ها با توجه به برنامه‌ریزی شهری ترتیب داده شوند تا انگیزه و جذب مردم بیشتر شود. میرزایی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «شناسایی شاخص‌های شهر شاد» به این نتیجه رسیدند که اگرچه عوامل اجتماعی-اقتصادی به میزان قابل توجهی بر شادی تأثیر می‌گذارد، عوامل محیطی مانند دسترسی به فضاهای سبز می‌تواند بر شادی تأثیرگذار باشند. رازقی (۲۰۱۷) در پژوهش «تأثیرات شهری بر روحیه ساکنان در مناطق جدید و قدیمی؛ اصفهان» به این نتیجه دست‌یافت که نمادهای شهری می‌توانند موج‌های مختلف احساسی مانند شادی، غم و اندوه، اضطراب و سرزندگی آن را ایجاد کنند. عدم هماهنگی، عدم تناسب، سردرگمی، موجب استرس و عدم آرامش در شهر می‌شود. ناسازگاری در شکل، قد، رنگ و مواد مهم‌ترین عوامل مؤثر بر روان شهروندان است. ساختمان‌های تاریخی نسبت به ساختمان‌های معاصر شادی بالاتری دارند. عیسی زاده و واحدانی (۲۰۱۷) در پژوهش خود با این عنوان «نقش فضاهای شهری در افزایش سرزندگی» به این نتیجه رسیدند که مردم به یک جامعه پر جنب‌وجوش نیاز دارند تا بتوانند فضاهای شهری را به فضای برای روابط اجتماعی سالم و افزایش امنیت ذهنی تبدیل کنند و یک فضای شاد با برنامه‌ریزی مناسب و مطابق با نیاز مردم به منظور فرار از مشکلات، اختلالات و استرس روانی ایجاد کنند. کریمی و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با این عنوان «نقش عوامل فضایی در ارتقاء سرزندگی و شادی» به این نتیجه دست یافتند که امنیت، خوانایی، زیبایی بصری، فعالیت‌های ۲۴ ساعته، تعاملات اجتماعی، سرزندگی و شادی، احترام، تجارب دلپذیر، روابط دوستانه و اجتماعی شدن استفاده کردند. استفاده از رنگ‌های طبیعی و شاد؛ ایجاد فضایی برای گفتگو بین پیاده‌روها، مانند فضاهای نشسته با مبلمان انعطاف‌پذیر پیشنهاد می‌کنند. در تحقیقات پیشین همان‌گونه که ذکر شد بیشتر بر روی مناطق شهری کارشده است؛ این در حالی است که تأکید تحقیق حاضر بر روی فضاهای عمومی شهری است، که تاکنون در تحقیقات داخلی به آن پرداخته نشده است. همچنین یکی از نقاط برجسته پژوهش حاضر نسبت به پیشینه پژوهش، در نظر گرفتن عوامل و متغیرهایی است که در تحقیقات پیشین کمتر به آن پرداخته شده است. در حالت کلی هدف این پژوهش تبیین مفهوم شادی در فضاهای عمومی شهر تبریز و در حالت خرد به دنبال سنجش آن با استفاده از معیارهای ذهنی و عینی در چند فضای عمومی گزیده (مجتمع تجاری لاله پارک، بازار بزرگ تبریز، پیاده راه تربیت، کافه‌های خیابانی فلکه بزرگ ولیعصر و پارک ائل گلی) می‌باشد. نگاه موشکافانه به مؤلفه‌های تأثیرگذار در شادی و نشاط در فضاهای عمومی ایران و به‌ویژه شهر تبریز می‌تواند زمینه را برای ارائه راهکارهای مؤثر در زمینه ارتقای شادی و نشاط در فضاهای عمومی فراهم آورد. همچنین این پژوهش ضمن تبیین مفهوم شادی و نشاط اجتماعی در فضای عمومی شهر معاصر ایرانی توسط نظر اندیشمندان این حوزه، به دنبال یافتن شاخص‌های شهر شاد و کاربست آن به فضاهای عمومی شهر تبریز به‌عنوان مهره‌ای مهم که تاکنون نادیده گرفته شده و در نتیجه آن ناکارآمدی فضاهای عمومی شهری را شاهد هستیم؛ را هدف خود قرار داده است.

مبانی نظری

در زبان انگلیسی، واژه happy (شاد و خوشحال) به‌عنوان صفت به معنای خوشبخت و خوش‌شانس؛ خوش‌یمن؛

1. Fortunate

2. Lusy

خوشایند؛ رضایت، خشنودی تعبیر می‌شود (Lu,2001:407). در لغت‌نامه آکسفورد شادی معادل Happiness با تعریف "راضی بودن از اینکه چیزی خوب یا درست است" و معادل با واژه satisfaction آمده است. شادی را می‌توان مترادف با بهزیستی^۵ در نظر داشت بدین صورت که بهزیستی وابسته به شادی است و شادی وضعیتی از زندگی تعریف می‌شود (Pringle et al,2019:11). هر دو این مفاهیم وابسته به یکدیگرند؛ شکل زیر بیانگر ارتباط این دو مفهوم است:

شکل شماره ۱. اصطلاحات استفاده‌شده برای تعریف بهزیستی و شادی، منبع: (Pringle et al,2019:11)

در گذشته‌های دور، برداشت افراد از شادی، مترادف با مفهوم شانس بود؛ بدین معنی که نیروهای خارجی، شخص را تحت تأثیر قرار داده و او را به انجام کاری وادار می‌کنند. اما امروزه این باور تا حدود زیادی تغییر کرده و جای خود را به مسئولیت و تعقل شخصی داده است (McMahon,2006:32). به اعتقاد فیلسوفانی چون جان لاک و جرمی بنتهام^۷ شادی مبتنی بر وقایع لذت‌بخش است (Eysenck,1990:84). از دوران باستان این تصور وجود داشته که شادی به‌عنوان یک ارزش بدیهی، بخش اساسی در زندگی انسان است. به اعتقاد پاسکال همه مردم به دنبال شادی هستند و هیچ استثنایی وجود ندارد. اما ابزاری که آن‌ها ممکن است استفاده کنند، به نسبت تلاش و هدف متفاوت است (Pascal,1995:45). وین سامنر پیشنهاد می‌کند که برای افراد شادی و یا ناخشنودی، پاسخ فرد به یک موضوع در شرایط زندگی می‌باشد (Sumner,1999:156). شادی اغلب تلفیقی از رضایت، خشنودی، آرامش ذهنی، عاطفه، و احساس مثبت درباره زندگی تعریف می‌شود؛ طوری که در قالب این ترکیب همواره زندگی به‌سوی بهتر شدن پیش می‌رود (OTT,2005:341). شادی یعنی احساسات مثبت زیاد، رضایت بالا از زندگی و احساسات منفی نادر داشتن. این سه فاکتور، سه عامل مهم در بهزیستی می‌باشند (Lyubomirsky et al,2005:112). به‌هرحال، مفاهیمی چون شادی، خوشبختی، رضایت از زندگی، خیلی اوقات به‌عنوان مترادف به‌کاربرده می‌شود (Easterlin,2004; McGillivray et al,2006; Bruni et al,2007).

شکل شماره ۲. مفهوم شادمانی، منبع: (Samavati & Ranjbar,2017:4)

1. Pleasure
2. Contentment
3. Satisfaction
4. Oxford dictionary
5. Well-being
6. John locke
7. Jeremy Bentham

یکی از مفاهیم بسیار نزدیک به شادمانی، مفهوم خوشبختی ذهنی است. به نظر داینر شادمانی همان خوشبختی ذهنی است. رضایت از زندگی به عنوان بخشی از مفهوم خوشبختی ذهنی، به ارزیابی کلی فرد از کیفیت زندگی اش بر مبنای معیار خاص خودش اشاره دارد. لوکاس^۱ و همکاران (۲۰۰۶) تئوری‌های از پایین به بالای خوشبختی بیان می‌کند که جمع رویدادهای شاد زندگی است که منجر به یک زندگی شاد می‌شود (Mousavi, 2013:34).

جدول شماره ۱. مؤلفه‌های خوشبختی ذهنی، منبع: (موسوی، ۱۳۹۲: ۳۵)

مؤلفه عاطفی		مؤلفه شناختی	
عاطفه منفی	عاطفه مثبت	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	حیطه
افسردگی	شادمانی	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	خود
اندوه	شفع	رضامندی از زندگی فعلی	خانواده
حسادت	سرخوشی	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	همسالان
خشم	افتخار	رضامندی از گذشته	سلامت
فشار روانی	عاطفه	رضامندی از آینده	مالی
گناه یا شرمساری	شادی	میل شدید به تعبیر زندگی	کار
اضطراب	خشنودی	رضامندی از زندگی فعلی	فراغت

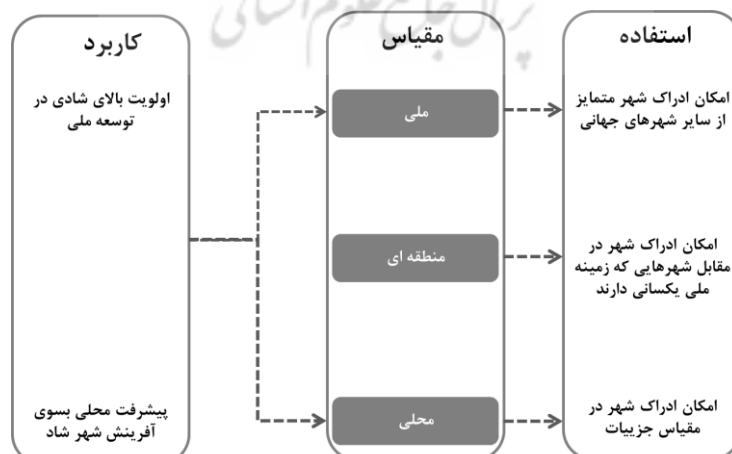
به‌طور کلی می‌توان گفت نخستین ویژگی مفهوم خوشبختی ذهنی (SWB) این است که این مفهوم از پایه ذهنی است (Diener, 2000:34). دومین ویژگی این سازه آن است که SWB بالا با غیاب عاطفه منفی همراه است و همچنین حضور عاطفه مثبت؛ بنابراین، نبود احساس بد در زندگی مترادف با احساس خوب نیست؛ هرچند که این دو دارای همبستگی شدیدی با هم هستند. سومین ویژگی SWB آن است که علاوه بر دارا بودن احساس مثبت و منفی، دربرگیرنده شاخص رضایت از زندگی نیز هست. درک رضایت می‌تواند به‌طور کلی با ارجاع به رضایت از حوزه‌های مهم و مشخصی از زندگی ساخته شود (Bostic, 2001:356). زمینه در حال رشدی از ادبیات علوم اجتماعی وجود دارد که تحلیل‌هایی از اندازه‌گیری‌های ذهنی کیفیت زندگی مانند شادمانی ذهنی به‌ویژه رفاه و خوشبختی ارائه می‌دهد. در سال‌های اخیر تلاش‌های بی‌شماری برای تعریف، اندازه‌گیری و تحلیل شادی در زمینه‌های مختلف و مربوط به طیف وسیعی از رشته‌ها، از علوم اعصاب و روانشناسی تا فلسفه و اقتصاد انجام شده است. تعدادی نظریه و روش اندازه‌گیری شادمانی ذهنی و خوشبختی به وجود آمده است. به‌ویژه، استفاده از پرسش‌های شادمانی در بررسی‌های جمعیتی رو به افزایش است و بیان می‌شود که "علم شادی" باهدف اندازه‌گیری شادی، تعیین عوامل اصلی مؤثر بر آن و مشخص کردن اهمیت نسبی هریک از آن‌ها در حال ظهور است. بدنه‌ای از پژوهش‌های بین‌رشته‌ای در ارتباط با عوامل تعیین‌کننده شادمانی و خوشبختی به‌سرعت در حال تولید است (Dolan et al, 2011; Frey et al, 2002; Huppert et al, 2005; Layard, 2005). خوشبختی ذهنی یا شادی در جوامع امروزی ارزش بالایی پیدا کرده است. نه‌تنها مردم در تلاش برای شادمانی بیشتر هستند بلکه رشد روزافزونی نیز در حمایت از این ایده که حکومت‌ها بایستی باهدف قرار دادن آفرینش شادی بیشتر و سیاست‌های عمومی مناسب سطح شادی را افزایش دهند (Easterlin, 2003; Bookwaller, 2012; Liltis et al, 2014). با توجه به گستردگی شادی، رویکردهای مختلفی راجع به شادی نیز وجود دارد که این رویکردها پیرامون بروز شادی و عوامل تأثیرگذار بر بروز شادی می‌باشند به‌گونه‌ای که در هر علمی شادی به‌گونه خاصی برای افراد به وجود می‌آید، بر اساس دید علمی به شادی می‌توان سه رویکرد در رابطه با شادی در نظر گرفت که شامل موارد زیر است:

جدول شماره ۲. بررسی رویکردهای مختلف با شادی، منبع: (ربانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ آرگایل، ۱۳۸۳)

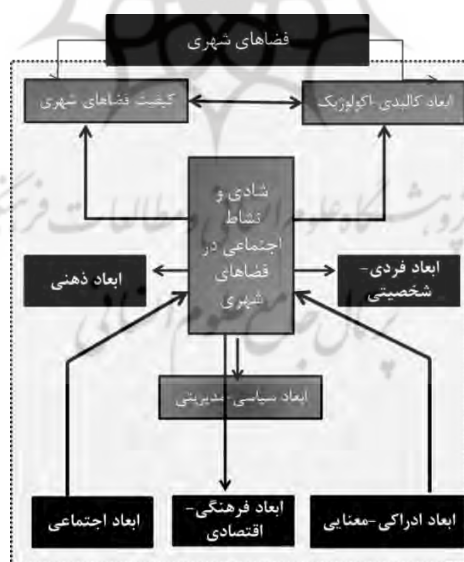
رویکرد	تعریف شادی	نتیجه رویکرد	افزایش شادی
رویکرد زیست‌شناختی	از دید علم زیست‌شناختی، شادی به‌واسطه اندام و محرک‌های انسانی به وجود می‌آید.	شادی به‌وسیله انتقال‌دهنده‌های عصبی ایجاد می‌شود.	می‌توان با فعالیت‌های شادی‌آفرین به تحریک محرک‌ها افزوده شود و باعث افزایش شادی گردد.
رویکرد روان‌شناختی و اجتماعی	شادی تولید تفکر انسان و بازتاب ادراک و آگاهی از تمایز بین واقعیت‌های زندگی و ایده‌آل‌های فرهنگی اجتماعی است.	پیشرفت منطقی در جهت رسیدن به هدف را مطابق با شادی می‌دانند.	تفکر مثبت انسان باعث افزایش شادی می‌شود.
رویکرد جامعه‌شناسی	شادی و غم انسان تا حد زیادی تحت تأثیر روابط با دیگران قرار می‌گیرد.	شادی امری است که در بستر اجتماع حاصل می‌شود و در همان بستر نیز از بین می‌رود	در اجتماع شاد احساس شادی نیز افزایش پیدا می‌کند.

مونتگومری به‌عنوان یکی از پیشگامان، طی انتشار کتاب "شهر شاد، دگرگون کردن زندگی‌هایمان از طریق طراحی شهری" در سال ۲۰۱۳ یک نسخه پایه برای شادی شهری پیشنهاد می‌دهد که از مطالعات فیلسوفان، روان‌شناسان، دانشمندان مغز و متخصصان اقتصاد شادی استخراج شده است. مطالعه مونتگومری از نخستین مطالعاتی است که با عنوان کامل شهر شاد منتشر شده است. بر اساس دیدگاه وی، یک شهر پس از تأمین نیازهای اولیه مانند غذا و مسکن بایستی به ما آزادی واقعی، حرکت و ساخت زندگی که آرزو داریم را ارائه دهد. همچنین به شیوه‌های عادلانه، فضا، خدمات، امکانات، لذت و تفریح، سختی و هزینه را به افراد مختلف اختصاص دهد (Montgomery, 2013: 23). ریچارد مونتزوما بیان می‌کند که یک شهر دقیقاً خلاصه آن چیزی است که مردم درباره آن می‌اندیشند (Rhinehart, 2009; Montgomery, 2007). این موضوع به تأثیر شهر بر ادراکات کلی ذهنی افراد اشاره دارد. فرم شهرها و ساختمان‌ها می‌توانند به تغییرات اساسی در رفتار، افزایش شادی، افزایش تعاملات اجتماعی و مانند آن‌ها منجر شوند (Rappaport, 1997: 123). شادی یک مفهوم جمعی است که همه عناصر سیستم شهر را در برمی‌گیرد (Costanza et al, 2008: 87). مونتگومری در بررسی عوامل محیطی بر شادی، شهر شاد را شهری کم‌کربن و سبز می‌داند که از ما حفاظت می‌کند (Montgomery, 2013: 90). اینکه فضای سبز می‌تواند هم در محیط‌های روستایی و هم شهری اثرات مثبت بر سلامت و نشاط شهروندان داشته باشد شناخته شده است (Seresinhe et al, 2019; Qin et al, 2013; Maas et al, 2006; Lee & Maheswaran, 2011; Ambrey & Fleming, 2013; Sullivan, 2014). شادی شهری در سه سطح محلی، ملی و منطقه‌ای کاربرد دارد که ادراک شادی در شهر در مقیاس‌های گوناگون را فراهم می‌کند.

شکل شماره ۳. سطوح شادی شهری، منبع: (Samavati & Ranjbar, 2017: 5)

مفهوم مکان به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در طراحی شهری در ادبیات شادی رسوخ پیدا کرده است. چارلز لاندری با تأکید بر ارزش احساسات یک پروژه مکانی در شکل‌گیری مکان، این نکته را اشاره می‌کند که امروزه، ادراک و احساسات شخصی، اولویت پایینی در ساخت مکان دارد (Landry, 2008: 234). رابطه بین شادی و مکان با شناسایی دو مفهوم است: شادی و مقیاس، شادی و دل‌بستگی مکانی (National Research Council, 2000: 45). ریچارد فلوریدا نیز به تأثیرات حس تعلق و دل‌بستگی به مکان بر شادی تأکید می‌کند (Florida, 2008: 190). به‌نوعی در کنار ویژگی‌های کالبدی محیط، کیفیت‌هایی که ماهیت غیر کالبدی داشته ولی در ارتباط مستقیم با محرک‌های کالبدی هستند، عوامل مهم مؤثر بر شادی هستند که زمینه ارتباط با ابعاد ذهنی شادی را فراهم می‌کنند. سرزندگی نیز از ضروریات یک شهر سالم و پایدار است. فضاهای عمومی شهری همواره بستری برای تحقق و تجلی سرزندگی در شهرها بوده‌اند (فصیحی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱). علاوه بر ابعاد عینی، شاخص‌های ذهنی نیز می‌توانند بر شادی تأثیرگذار باشند (Ballas, 2013; Lyubomirsky et al, 2005; Islam et al, 2009, Nisbet et al, 2011). تحلیل بعد ذهنی مفهوم شادی به دو مؤلفه شناختی و عاطفی اشاره نموده‌اند. مؤلفه شناختی بر رضایت فرد ارزیابی فرد مبتنی بر استانداردهای ذهنی‌اش و مؤلفه‌های عاطفی بر هیجان‌انگیزی تعادل بین هیجانات مثبت و منفی اشاره دارند (Argayle, 1997; Lu, 1997; Diener, 2000). انواع رضایت‌مندی نیز در قالب رضایت‌مندی از سطح درآمد، شغل و مسکن، رضایت‌مندی از وضعیت دسترسی و حمل‌ونقل مناسب، رضایت از شرایط زندگی، رضایت از سطح سلامتی موردتوجه قرار گرفته است (Diener, 2004; Argayle, 1997; Dolan et al, 2011; Frey & Stutzer, 2002). فراتر از ابعاد عینی و ذهنی تأثیرگذار بر شادی در فضای شهری، پاره‌ای از مطالعات، شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی یک جامعه را بر شادی افراد در شهرها تأثیرگذار می‌دانند؛ که معیارهای دموکراسی، ثبات اقتصادی و سیاسی و برابری و عدالت در این گروه قرار دارند (Samavati, 2018: 6). بر اساس نگاه جامع به ادبیات موضوع مدل مفهومی زیر را می‌توان در تبیین مفهوم شادی در فضاهای عمومی شهری ارائه داد.

شکل شماره ۴. شاخص‌های تبیین‌کننده شادی در فضاهای عمومی شهری

روش پژوهش

پژوهش حاضر تحقیقی کاربردی در جهت دستیابی به تحلیلی جامع از مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی در فضاهای عمومی شهر تبریز می‌باشد. رویکرد موردنظر در این پژوهش، رویکرد کمی است. جهت ارزیابی مؤلفه‌های تدوین‌شده در مدل مفهومی از روش‌های پژوهش پیمایش و روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است. به‌منظور انتخاب تعداد نمونه‌های شهروندان، ابتدا حجم جامعه یعنی شهروندان ساکن در شهر تبریز، که در آمار سال ۱۳۹۵، در حدود ۱۷۲۴۳۶۸ نفر

می‌باشد در فرمول کوکران وارد گردید، حجم نمونه موردبررسی عدد ۳۸۳/۹۱۴ نفر به دست آمد که معادل ۳۸۴ نفر می‌باشد. همچنین برای تعیین‌پذیری مناسب تحقیق لازم بود تا نظرات گروه‌های مختلف (زنان، جوانان، گروه‌های سنی مختلف و غیره) ثبت شود. در این زمینه، سهم بزرگی از داده‌ها در قالب پیمایش و پرسشنامه و به روش تصادفی جمع‌آوری شده است. در این راستا، پرسشنامه‌ای ۸۷ سؤالی بر مبنای مؤلفه‌های شناخته‌شده اثرگذار بر میزان شادی تدوین شد. روایی پرسشنامه نیز توسط ۲۰ نفر از گروه خبرگان که تاکنون در این زمینه مطالعه داشته‌اند بررسی شد و بعد از تأیید روایی توسط این گروه با آزمون کرونباخ پایایی پرسشنامه موردسنجش و بررسی قرار گرفت. نتیجه آزمون برابر با ۰/۸۸۹ و به معنای ارتباط و همبستگی مناسب سؤالات پرسشنامه می‌باشد. شاخص‌های استفاده‌شده در قالب جدول شماره ۳ آورده شده است. پنج فضای شهری منتخب بر اساس سؤالات کمی پرسشنامه، موردبررسی قرار گرفته‌اند. نتایج در نرم‌افزار SPSS19 واردشده و جهت شناسایی و تبیین کمی مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان شادی شهروندان از آزمون‌های تحلیل عاملی، رگرسیون، پیرسون و آنوا استفاده شده است.

جدول ۳. طبقه‌بندی شاخص‌های استفاده‌شده در پرسشنامه

گروه	معیار	شاخص‌ها	منبع
۱ ۲ ۳	شخصیتی	درون‌گرایی و برون‌گرایی، عزت‌نفس، اعتمادبه‌نفس، رضایت از زندگی، زندگی هدفمند	Seligman,2018; Costa & MacCrea, 1980; Argyle et al, 1998
	استفاده از زمان و اوقات فراغت	تایم خواب، تایم کار، فعالیت‌های هنری و موسیقی، فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های اجتماعی و دوستانه، فعالیت‌های مذهبی	Biddle & Mutrie,1991; Gross National Happiness,1972
	رضایت شغلی	تأیید از سوی دیگران، لذت‌بخش بودن فعالیت شغلی، روابط صمیمانه و دوستانه در محل کار	pringle,2019; Seligman,2018; Pollnac et al, 2008
۴ ۵	سلامت	سلامت جسمی، سلامت روانی، ارضای روحی و جسمی، احساسات مثبت و منفی	Pringle,2019; Leyden et al,2011; Salovey et al, 2001
	شاخص‌های عام	وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، سن، جنسیت، سطح تحصیلات	Blanchflower & Oswald,2008; Frey & Stutzer,2002; Norman Bradburn, 2006
۶ ۷	مشارکت اجتماعی	سطح روابط سالم اجتماعی، عضویت در سازمان‌ها و باشگاه‌ها، مثبت‌اندیشی هویت جمعی	Leyden et al,2011; Field,2003; Sanoff,2008; Baum,2004; Chang, 2009; Mannarini,2009
	سرمایه اجتماعی	اعتماد متقابل، همونوع دوستی، ایشار و از خودگذشتگی، روابط خانوادگی پایدار	Richards,2000; Dolan et al,2008; Toy,2007; Leung et al,2010
۸ ۹	سرمایه فرهنگی	سبک زندگی، تنوع فرهنگی، وجود برنامه‌های فرهنگی متنوع، وجود کاربری‌های فرهنگی (سینما و ...)	Flora, 2008; Csikszentmihalyi,1975
	حکومت و سیاست	اعتماد به عملکرد دولت، سطح خدمات	Leyden et al,2011; Gross National Happiness,1972
۱۰ ۱۱	آموزش و پرورش	سطح خدمات آموزشی، ارزش‌دهی به سطح تحصیلات، سطح دانش افراد	Leyden et al,2011; Gross National Happiness,1972
	کیفیت زندگی	درآمد خوب، رضایت از خانواده، سطح یارانه‌های دولتی و حمایتی (بیمه و ...)، سطح خدمات بهداشتی و سلامت، سطح امنیت جامعه، کالبد خوب مسکن، سطح فضاهای سبز درون‌شهری، فرصت‌های شغلی، تعداد سفرهای دون شهری، تعداد سفرهای برون‌شهری	Ballas,2013; Gross National Happiness,1972
۱۲ ۱۳	اقتصادی	سطح هزینه‌ها نسبت به درآمد، دسترسی به خدمات امکانات تحصیلی، توزیع مناسب ثروت، سیاست‌های اقتصادی دولت	
	فضایی	مطلوبیت، محرمیت، انسجام، خوانایی، خاطره‌انگیزی، امنیت، هویت مکان، عدالت، آزادی	Sepe,2017; Ballas et al,2007; Gross National Happiness,1972
۱۴	عاطفی و ادراکی	اضطراب یا آرامش، عصبانیت، احساس بی‌ارزشی و	Pringle,2019; Montgomery,2013; Gross National Happiness,1972

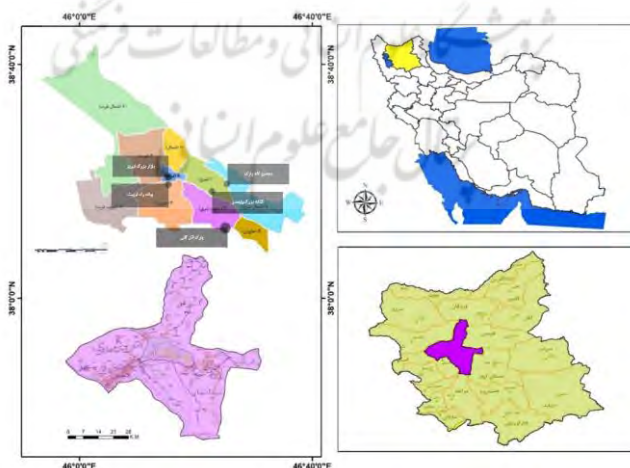
	نابمیدی، سرزندگی، فعال بودن، غنای حسی، برقراری ارتباط با محیط، تمایل به ماندن در فضا، تمایل به مراجعه مجدد به فضا	
اکولوژی	دسترسی به طبیعت، دسترسی به فضای سبز و پارک‌ها، آسایش اقلیمی (وجود سایبان و ...)، دسترسی به هوای سالم، دسترسی به منابع سالم، حمل‌ونقل سالم، امکان پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	Sepe,2017; MacKerron et al,2013; Lenzen,2013; Cloutiera et al,2014; Zelenski et al,2014; Montgomery, 2013; Gracia Fernando,2013
عملکرد	تنوع کاربری‌ها و عملکردها، در دسترس بودن کاربری‌ها، سازگاری با گروه‌های سنی و جنسی، کاربری‌های ۷/۲۴، حمل‌ونقل عمومی کارآمد، مبلمان شهری، نورپردازی، نفوذپذیری، جداره‌های فعال، وجود المان‌ها و آثار هنری	Sepe,2017; Leyden et al,2011; Jacobs,1991; Montgomery,2013

جدول شماره ۴. متغیرهای تحقیق

شادی و نشاط در فضاهای عمومی	متغیر وابسته	کیفیت فضایی	متغیرهای مستقل
		ابعاد کالبدی - اکولوژیک ابعاد فردی - شخصیتی ابعاد سیاسی - مدیریتی ابعاد ادراکی - معنایی ابعاد اجتماعی و فرهنگی مفاهیم ذهنی	

محدوده مورد مطالعه

در این پژوهش جهت بررسی مفهوم شادی در فضاهای عمومی شهری تبریز پیاده راه تربیت، فلکه ولیعصر، پارک ائل گلی، مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شده است. علت انتخاب این فضاهای عمومی شهری در بررسی مفهوم شادی بر این منطق استوار است که حضور پذیری شهروندان در این فضاها بالاتر است و تنوعی از فضاهای ایستا و پویا را در بردارد

شکل شماره ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه

بحث و یافته‌ها

جهت انتخاب حجم نمونه پرسشنامه، بر اساس جمعیت شهر تبریز (۱۷۲۴۳۶۸ نفر در بررسی آماری سال ۱۳۹۵) و فرمول کوکران، ۳۵۰ نفر انتخاب گردیده است. ۵۹/۴ درصد پاسخ‌دهندگان را خانم‌ها و ۴۰/۶ درصد آنان را آقایان تشکیل

می‌دهند، همچنین عمده پاسخ‌دهندگان در بازه سنی بین ۲۰ تا ۳۰ سال می‌باشند. میزان تحصیلات بیشتر پاسخ‌گویان یعنی ۴۹/۴ درصد آن‌ها کارشناسی ارشد و بالاتر بوده است.

تحلیل عاملی

در این بخش فضاهای عمومی شهری منتخب مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته‌اند. ابتدا به منظور خلاصه‌سازی و طبقه‌بندی ۸۶ مؤلفه شناسایی شده از روش تحلیل عاملی استفاده شده است تحلیل عاملی از جمله روش‌های چند متغیره است که در آن متغیرهای مستقل و وابسته مطرح نیست (زبردست و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۴). برای این که پی ببریم آیا می‌توان داده‌های مربوط به مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان در فضاهای عمومی شهری را به چندین عامل تقلیل داد و آیا این که خیر، تمامی این سؤالات یک مقیاس را می‌سازند، از دو آماره KMO و بار تلت استفاده می‌کنیم. چنانچه مقدار KMO بالاتر از ۰/۵ باشد، می‌توان با اطمینان خاطر از تحلیل عاملی استفاده نمود این ضریب در این پژوهش ۰/۸۶۷ می‌باشد. همچنین نتایج آزمون بار تلت که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است ($Sig=0/000$) نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نمی‌باشد. پس از اطمینان از مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی، از چرخش وریماکس و یافته‌های جدول Rotated Component Matrix برای دستیابی به عامل‌های معنی‌دار استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۸ عامل مقدار ویژه بالاتر از یک دارند که ۵۰/۸۶۷٪ تغییرات "تبیین معیارهای اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی" را توضیح می‌دهند.

جدول شماره ۵. عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
اول (مفاهیم مرتبط با کیفیت فضایی)	۸/۲۰۰	۹/۶۴۷	۹/۶۴۷
دوم (مفاهیم کالبدی-اکولوژیک)	۶/۵۷۸	۷/۶۳۸	۱۷/۳۸۵
سوم (مفاهیم فردی-شخصیتی)	۶/۰۰۱	۷/۰۶۰	۲۴/۴۴۵
چهارم (سیاسی-مدیریتی)	۵/۷۲۹	۶/۷۴۰	۳۱/۱۸۵
پنجم (مفاهیم ادراکی-معنایی)	۳/۷۴۰	۴/۴۰۰	۳۵/۵۸۵
ششم (مفاهیم اجتماعی)	۳/۳۷۳	۳/۹۶۹	۳۹/۵۵۳
هفتم (مفاهیم فرهنگی)	۳/۲۶۴	۳/۸۴۰	۴۳/۳۹۳
هشتم (مفاهیم ذهنی)	۲/۶۴۱	۳/۱۰۷	۴۶/۵۰۰

این هشت عامل به ترتیب عبارت‌اند از:

عامل اول (مفاهیم مرتبط با کیفیت فضایی): این عامل بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های در دسترس بودن کاربری‌ها، خوانایی، هویت فضا، مطلوبیت برای گروه‌های مختلف، امنیت، تنوع کاربری‌ها، آزادی عمل، انسجام فضایی، عدالت، خاطر‌انگیزی، مطلوبیت فضایی، محرمت فضایی، کیفیت غذا، جداره‌های فعال و حمل‌ونقل عمومی در ارتباط نزدیک است. بر این اساس می‌توان عامل اول را تحت عنوان کیفیت‌های فضایی نام‌گذاری نمود.

عامل دوم (مفاهیم کالبدی-اکولوژیک): این عامل بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های در دسترس بودن طبیعت، رضایت از پارک، کیفیت منابع طبیعی، امکان دوچرخه‌سواری، سوخت پاک، آسایش اقلیمی، کیفیت هوا، مبلمان محیطی، زندگی شبانه، کاربری ۲۴ ساعته، هنر عمومی، امکان پیاده‌روی و نفوذپذیری همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل سوم (مفاهیم فردی-شخصیتی): بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های احساس مثبت، ارضا روحی و جسمی، رضایت از سبک زندگی، مثبت اندیشی، سلامت روان، رضایت از زندگی، سلامت جسمی، احساس منفی، اعتمادبه‌نفس، رضایت از روابط خانوادگی، هم‌نوع دوستی، هدفمندی زندگی، سطح هویت جمعی، برون‌گرایی، اعتماد متقابل، عزت نفس همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل چهارم (سیاسی-مدیریتی): بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های رضایت از خدمات دولت، رضایت

اقتصادی، اعتماد به دولت، رضایت از یارانه، رضایت از خدمات آموزشی، توزیع ثروت در جامعه، رضایت از خدمات بهداشتی، رضایت از تحصیل، امنیت جامعه، دسترسی به خدمات، سطح فعالیت‌های مذهبی و فضای سبز موجود در شهر همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل پنجم (مفاهیم ادراکی-معنایی): بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های سرزندگی، ترغیب به فعالیت، برقراری ارتباط با فضا، سطح امید، غنای حسی، تمایل به ماندن در فضا، سطح عصبانیت، سطح اضطراب همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل ششم (مفاهیم اجتماعی): بر اساس ماتریس فیلتر شده نهایی با شاخص‌های حضور در اجتماعات دوستانه، عضویت در سازمان‌ها و باشگاه‌ها، صمیمیت در محیط کار، سفرهای درون شهری، روابط اجتماعی، سطح فعالیت‌های ورزشی، سفر برون شهری و دانش فردی همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل هفتم (مفاهیم فرهنگی): با شاخص‌های برنامه‌های فرهنگی متنوع، رضایت از درآمد، رضایت از مسکن، رضایت از تنوع فرهنگی، زمان کار و رضایت از خانواده همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

عامل هشتم (مفاهیم ذهنی): با شاخص‌های ایثار، لذت‌بخش بودن شغل، سطح کیفیت خواب، میزان تأیید از سوی دیگر آن همبسته بوده و در ارتباط نزدیک است.

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر (آزمون رگرسیون)

با استفاده از رگرسیون چند متغیر، محقق می‌تواند رابطه خطی موجود بین مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل با یک متغیر وابسته را به شیوه‌ای مطالعه نماید که در آن، روابط موجود فی‌مابین متغیرهای مستقل نیز مورد ملاحظه قرار گیرد.

جدول شماره ۶. خلاصه مدل

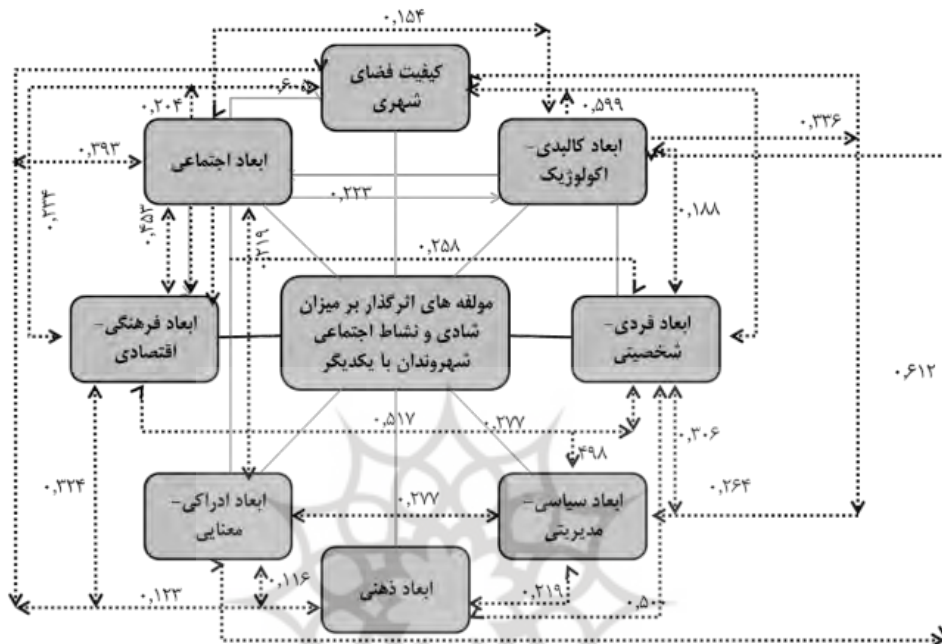
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۷۱۵	۰/۵۱۲	۰/۵۰۰	۰/۷۷۶

نتایج حاصله از این جدول حاکی از این می‌باشد که مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۷۱۵ می‌باشد که این نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق، همبستگی بسیار قوی وجود دارد. خروجی بعدی، جدول ضرایب می‌باشد، که میزان تأثیر هر متغیر در مدل را نشان می‌دهد. در صورتی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد ($p < 0.05$) نشانگر وجود رابطه بین متغیرهاست. عدد Beta نیز نوع و شدت رابطه را مشخص می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که از دیدگاه شهروندان، این ۸ بعد کلی بر میزان شادی و نشاط اجتماعی افراد در فضاهای عمومی شهری اثرگذار هستند، در این میان ابعاد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین معیار اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی در فضای شهری ارزیابی شده است، پس از آن ابعاد ادراکی-معنایی اثرگذار هستند، ابعاد سیاسی و مدیریتی نیز با داشتن علامت منفی نشانگر رابطه معکوس با میزان شادی و نشاط شهروندان می‌باشد.

جدول ۷. ضرایب

Sig.	T	ضرایب غیراستاندارد		مدل
		Beta	Std. Error	
				constant
			۰/۳۶۷	
			-۰/۶۴۴	
۰/۰۰۰	۸/۴۰۸	۰/۴۴۱	۰/۰۸۴	کیفیت فضای شهری
۰/۰۳۰	۲/۱۷۹	۰/۱۱۵	۰/۰۷۹	ابعاد کالبدی-اکولوژیکی
۰/۰۰۵	۲/۸۰۱	۰/۲۰۳	۰/۱۷۶	ابعاد فردی-شخصیتی
۰/۰۳۲	-۲/۱۵۴	-۰/۰۹۸	۰/۰۸۳	ابعاد سیاسی و مدیریتی
۰/۰۱۰	۲/۶۰۱	۰/۱۴۳	۰/۱۸۹	ابعاد فرهنگی و اقتصادی
۰/۰۰۶	۲/۷۴۹	۰/۱۵۲	۰/۲۳۳	ابعاد ذهنی
۰/۰۰۰	۵/۴۸۳	۰/۲۸۶	۰/۰۸۷	ابعاد ادراکی-معنایی
۰/۰۰۰	۳/۸۳۶	۰/۱۹۸	۰/۱۶۹	ابعاد اجتماعی

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر (آزمون همبستگی پیرسون) به منظور سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. ضریب همبستگی ابزاری آماری برای تعیین نوع و درجه رابطه یک متغیر کمی با متغیر کمی دیگر است. نمودار شماره نشانگر ارتباط متقابل مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی در فضاهای عمومی شهری با یکدیگر می‌باشد به گونه‌ای که توجه به یکی از ابعاد سبب ارتقا کیفیت مؤلفه دیگر می‌گردد.

شکل شماره ۶. ارتباط همبستگی بین مؤلفه‌های اصلی اثرگذار بر ارتقا شادی در فضاهای عمومی شهری

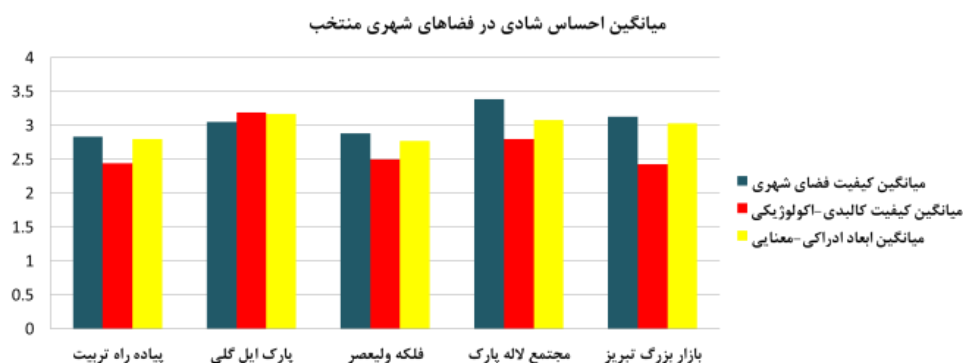
تفاوت میانگین ابعاد کلی اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان (آزمون آنوا)

برای آزمون تفاوت میانگین ابعاد کلی اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان در پنج فضای شهری منتخب از آزمون F یا تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. آزمون F یا تحلیل واریانس یک طرفه برای آزمون تفاوت میانگین یک متغیر در بین بیش از دو گروه (۲ گروه و بیشتر) به کار می‌رود (حبیب پور، صفری، ۱۳۹۱: ۵۵۸). جدول شماره ۵ نشانگر بررسی معیارهای اثرگذار بر شادی در فضای شهری در پنج فضای منتخب شهر تبریز می‌باشد. نتایج نشانگر این است که پنج گروه فضاهای عمومی شهری مورد بررسی در ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی-معنایی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند (Sig: 0/000). در بعد کیفیت فضای شهری مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، در بعد کالبدی-اکولوژیک پارک ائل گلی دارای بالاترین میانگین رتبه و در بعد ادراکی-معنایی نیز پارک ایل گلی و مجتمع لاله پارک بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۸. تحلیل واریانس نسبت به هریک از فضاهای عمومی شهری منتخب

مؤلفه	کیفیت فضای شهری	ابعاد کالبدی-اکولوژیک	ابعاد فردی-شخصیتی	ابعاد سیاسی و مدیریتی	ابعاد فرهنگی و اقتصادی	ابعاد ذهنی	ابعاد ادراکی-معنایی	ابعاد اجتماعی
فضاهای شهری منتخب	F=۶۷۹/۶	F=۲۰۸/۱۳	F=۱۴۸/۰	F=۰/۹۴۸	F=۰/۴۲۸	F=۰/۳۲۲	F=۴/۲۷۵	F=۰/۵۹۹
	Sig: ۰/۰۰۰	Sig: ۰/۰۰۰	Sig: ۰/۹۸۱	Sig: ۰/۴۵۰	Sig: ۰/۸۲۲	Sig: ۰/۸۹۹	Sig: ۰/۰۰۱	Sig: ۰/۷۳۱
پیاده راه تربیت	۲/۸۳	۲/۴۴	-	-	-	-	۲/۸۰	-
پارک ائل گلی	۰/۵۳	۳/۱۹	-	-	-	-	۳/۱۷	-
فلکه ولیعصر	۲/۸۸	۲/۵۰	-	-	-	-	۲/۷۷	-
مجتمع لاله پارک	۳/۳۹	۲/۸۰	-	-	-	-	۳/۰۸	-
بازار بزرگ تبریز	۳/۱۳	۲/۴۳	-	-	-	-	۳/۰۳	-

در ادامه جهت بررسی سؤال میزان شادی افراد در فضا میانگین ادراک شادی در هریک از فضاها سنجیده شده است، نتایج نشان می‌دهد که میانگین شادی افراد در پیاده راه تربیت ۲/۹۹، در پارک ائل گلی ۳/۴۹، در فلکه ولیعصر ۲/۹۰، در مجتمع لاله پارک ۳/۳۷، در بازار بزرگ تبریز ۳/۳۶ می‌باشد. بر مبنای این نتایج پارک ائل گلی، مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز به ترتیب بیشترین میزان شادی را برای شهروندان فراهم کرده‌اند (شکل ۷).

شکل شماره ۷. مقایسه میزان معیارهای اثرگذار بر شادی شهروندان در فضاهای عمومی شهری منتخب در ابعاد دارای تفاوت معنادار

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر هدف بررسی و تبیین معیارهای اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان می‌باشد. به منظور پاسخگویی به این هدف در بخش مبانی نظری تأکید شد که به‌طور کلی شادی و فضاهای عمومی شهری بر یکدیگر اثرگذارند. بر این اساس در این مقاله و در بخش تحلیل داده‌ها، به تحقیق در برانندگی مدل پیشنهادی بررسی معیارهای اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی افراد پرداخته شد. ابتدا بر اساس تحلیل عاملی ۸۷ مؤلفه اثرگذار به ۸ طبقه تقسیم‌بندی شدند. پس از اطمینان از اعتبار مدل و شناخت عوامل اصلی اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای عمومی شهری منتخب با آزمون رگرسیون و ارتباط این ابعاد با یکدیگر از طریق آزمون همبستگی پیرسون انجام گرفت. طبق نتایج وزیری و دیگران (۲۰۱۵) کیفیت‌های سرزندگی و رضایتمندی فضایی، عملکردی و اجتماعی، کلید اصلی شادی در پاتوق‌های شهری هستند و نتایج مطالعه سماواتی و همکار (۲۰۱۷) نشان می‌دهد معیارهای پیاده‌مداری، عناصر محیطی (مانند مبلمان) و انسجام و پیوستگی فضا مهم‌ترین شاخص‌های کالبدی مؤثر بر ارتقای شادی در فضاهای عمومی شهری هستند. در این پژوهش یافته‌ها حاکی از این است که بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از مطالعات آماری، تمامی متغیرهای مفهومی پژوهش، شامل ابعاد کیفیت فضاهای عمومی شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک، ابعاد ادراکی-معنایی، ابعاد فرهنگی-اقتصادی، ابعاد اجتماعی، ابعاد ذهنی، ابعاد سیاسی-مدیریتی، ابعاد فردی-شخصیتی دارای ارتباط معنادار با مفهوم شادی و نشاط اجتماعی می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که از دیدگاه شهروندان، بعد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین بعدی است که نقش مهم‌تری در ارتقا شادی و نشاط اجتماعی شهروندان داشته و بیش‌ترین اثرگذاری را بر شادی شهروندان ایفا می‌کند و بایستی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با فضای شهری در اولویت قرار گیرند. نتایج بررسی میانگین رتبه مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان نشان می‌دهد که رضایتمندی از روابط خانوادگی دارای بالاترین میانگین رتبه و سطح رضایت از یارانه‌های دولتی و خدمات دولت پایین‌ترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده است. از بعد مؤلفه‌های مرتبط با محیط و فضای شهری نیز زیرساخت‌های دوچرخه، آسایش اقلیمی و مبلمان محیطی کمترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند که نیازمند برنامه‌ریزی هستند. و مؤلفه‌های خاطره‌انگیزی، خوانایی و قابل تشخیص بودن فضاها و مطلوبیت فضایی بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی میزان احساس شادی در فضاهای عمومی شهری منتخب نشان می‌دهد که در ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی-معنایی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. در بعد کیفیت فضای شهری مجتمع لاله

پارک و بازار بزرگ تبریز بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، در بعد کالبدی-اکولوژیک پارک ائل گلی دارای بالاترین میانگین رتبه و در بعد ادراکی-معنایی نیز پارک ایل گلی و مجتمع لاله پارک بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. مهم‌ترین راهکارهای ارتقا کیفیت شادی در فضاهای عمومی شهری تمرکز بر ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی معنایی می‌باشد. در حوزه کیفیت فضای شهری، در دسترس بودن کاربری‌ها، خوانایی، هویت فضا، مطلوبیت برای گروه‌های مختلف، امنیت مهم‌ترین راهکارهای ارتقا کیفیت فضای شهری و در نتیجه ارتقا شادی هستند. در حوزه کالبدی-اکولوژیک دسترسی به پارک و فضاهای سبز مهم‌ترین راهکار می‌باشد. در حوزه ادراکی-معنایی ارتقا سرزندگی فضای شهری و ترغیب به فعالیت و حضور و ارتباط با فضا مهم‌ترین و اثرگذارترین راهکار می‌باشد، در حوزه فرهنگی-اقتصادی نیز ایجاد برنامه‌های فرهنگی متنوع می‌تواند مؤثرترین راهکار ارتقا شادی در فضاهای عمومی شهری باشد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) آرگیل، مایکل (۱۳۸۵) روانشناسی شادی، مترجمین: مسعود گوهری انارکی؛ حمید نشاط دوست؛ حسن پالاهنپ؛ فاطمه بهرامی، ویرایش سوم، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ۲) آیزنک، مایکل (۱۳۷۸) همیشه شادباشید، ترجمه ز. چلونگر، تهران: انتشارات نسل نواندیش.
- ۳) اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۲) تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، مترجم: مریم وتر، تهران: کویر.
- ۴) حبیب پور گتایی، کرم و صفری شالی، رضا (۱۳۹۱) راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌های کمی)، تهران: متفکران-لویه.
- ۵) ربانی، رسول؛ ربانی، علی؛ محمدرضا، گنجی (۱۳۹۰) رویکردی جامعه‌شناختی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان، مسائل اجتماعی ایران، دوره ۲، شماره ۱، صص. ۷۳-۳۹.
- ۵) زبردست، اسفندیار؛ خلیلی، احمد؛ دهقانی، مصطفی (۱۳۹۲) کاربرد روش تحلیل عاملی در شناسایی بافت‌های فرسوده شهری، مجله هنرهای زیبا، دوره ۱۸، شماره ۲، صص. ۴۲-۲۷.
- ۷) طهماسبی، فرخ؛ نظم فر، حسین؛ قنبری، ابوالفضل؛ رضای نیا، حسن (۱۳۹۹) ارزیابی و تحلیل ترجیحات معیارهای سرزندگی شهری در خیابان ولیعصر تهران، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۳، شماره ۱، صص. ۱۸-۱.
- ۸) فصیحی، حبیب الله؛ پرزادی، طاهر؛ کرمی، تاج‌الدین (۱۳۹۸) بررسی نقش پیاده راه‌ها در سرزندگی فضاهای عمومی مطالعه موردی: پیاده راه حرم شهرری، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۴، صص. ۱۵-۱.
- 9) Ambrey, Christopher. & Fleming Christopher. (2013) Public Greenspace and Life Satisfaction in Urban Australia, *Urban Studies*, Vol.51, No.46, pp.1290-1321.
- 10) Argyle, Michael. (1997) Is happiness a cause of health? *Psychology and Health*, Vol. 12, No.6, pp.769-781.
- 11) Ballas, Dimitris. (2013) What makes a 'happy city'?, *Cities*, Vol. 32, pp.39-50.
- 12) Ballas, Dimitris. & Danny, Dorling. (2013) The geography of happiness, *The Oxford handbook of happiness*.
- 13) Bostic, Terence. & Ptacek, J.T. (2001) Personality factors and the short-term variability in subjective well-being, *Journal of happiness studies*, Vol.2, No.99, pp.355-375.
- 14) Bravo, L. (2012) Public spaces and urban beauty, The pursuit of happiness in the contemporary European city, In *European Symposium on Research in Architecture and Urban Design*, University of Oporto, pp.12-15
- 15) Bruni, L. & Stanca, L. (2008) Watching Alone. Happiness, Relational Goods and Television, *Journal of Economic Behaviour and Organization*, Vol.65, No.3-4,

- pp.506-528.
- 16) Costanza, R. & Fisher, B. & Ali, S. & Beer, C. & Bond, L. & Boumans, R. & Gayer, D. E. (2008) An integrative approach to quality of life measurement, research, and policy, SAPI EN. S. Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society.
  - 17) Diener, E. (2000) Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, Vol.55, No.1, pp.1- 34.
  - 18) Diener, E. & Lucas, R. E. (1999) Personality and Subjective Well-Being. *Well-Being, Foundations of Hedonic Psychology: Foundations of Hedonic Psychology*.
  - 19) Diener, E. & Seligman, M. E. (2002) Very happy people, *Psychological science*, Vol.13, No.1, pp.81-84.
  - 20) Diener, E. & Oishi, S. & Lucas, R. E. (2004) Personality, culture, and subjective wellbeing: Emotional and cognitive evaluations of life, *Annual review of psychology*, Vol. 54, No.1, pp.403-425.
  - 21) Dolan, P. & Layard, R. & Metcalfe, R. (2011) Measuring subjective well-being for public policy.
  - 22) Easterlin, R. A. (2003) Explaining happiness, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Vol.100, No.19, pp.11176-11183.
  - 23) Eisazadeh, Nasim. & Hassan, Vahdani. (2017) The Role of Urban Spaces and Structures in Increasing the Social Vitality of Citizens with an Emphasis on Urban Design Approaches, *Journal of Ecophysiology and Occupational Health*, Vol.17, No.3-4, pp.77-86.
  - 24) Eysenck, H.J. (1990) *Happiness, Fact and Myths*, London, Lawrence Erlbaum.
  - 25) Frey, B. S. & Stutzer, A. (2000) Maximising happiness? German economic review, Vol. 1, No.2, pp.145-167.
  - 26) Frey, B. S. & Stutzer, A. (2002) *Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Well-Being*, Princeton, NJ.
  - 27) Frey, B. S. & Stutzer, A. (2012) The use of happiness research for public policy. *Social choice and welfare*, Vol.38, No.4, pp.659-674.
  - 28) Galatzer-Levy, R. M. (2000) Does psychoanalysis work?. Berghahn Books. <http://www.worldlifeexpectancy.com>
  - 29) Helliwell, J. & Layard, R. & Sachs, J. (2020) *World Happiness Report*, New York: UN Sustainable Development Solutions Network.
  - 30) Islam, G. & Wills-Herrera, E. & Hamilton, M. (2009) Objective and subjective indicators of happiness in Brazil: The mediating role of social class, *The Journal of social psychology*, Vol.149, No.2, pp.267-272.
  - 31) Szoltysek, J. & Twaróg, S. (2018) *Happy City-How to Plan and Create the Best Livable Area for the People*. Springer.
  - 32) Karimi Azeri, A. R. & Aladini, M. & Amirnezhad Mozhdehi, M. (2018) Investigating the Role of Space Factors in Promoting Vitality for Designing Sports Complex, *Civil Engineering Journal*, Vol.4, No.7, pp.1738-1749.
  - 33) LEE, A. K. & Maheswaran, R. (2011) The health benefits of urban green spaces: a review of the evidence, *Journal of Public Health*, Vol.33, No.22, pp.212-222.
  - 34) Lu, L. & Gilmour, R. & Kao, S. F. (2001) Cultural values and happiness: An East-West dialogue, *The Journal of Social Psychology*, Vol.141, No.4, pp.477-493.
  - 35) Lucas, R. E. & Gohm, C. L. (2006) Age and sex differences in subjective well-being across cultures, *Culture and subjective well-being*, Vol.3, No.2, pp.91-317.
  - 36) Lyubomirsky, S. & Kennon M. & Sheldon, S. D. (2005) Pursuing happiness: the architecture of sustainable change, *Review of general psychology*, Vol.9, No.2, pp.111-131.

- 37) MAAS, J. & VERHEIJ, R. A. & Groenewegen, P. P. & DE VRIES, S. & Spreeuwencerg, P. (2006) Green space, urbanity, and health: how strong is the relation?, *Journal of Epidemiology and Community Health*, Vol.60, pp. 22-58.
- 38) McGillivray, M. & Clarke, M. (2006) *Understanding human well-being*, Tokyo: United Nations University Press.
- 39) McMahon, D.M. (2006) *Happiness: A History*, New York, Atlantic Monthly.
- 40) Mirzaei, Hamed. & Azin, Bahreini. & Mehdi, Moeinaddini. & Zohreh, AsadiShekari. & Muhammad, Zaly Shah. & Zahid, Sultan. (2016) I identify significant indicators for a happy city, *planning malaysia journal*, Vol.14, No.4, pp.263-272.
- 41) Montgomery, C. (2007) *From living hell to living well*, Globe and Mail.
- 42) Montgomery, C. (2013) *Happy city: transforming our lives through urban design*, Macmillan.
- 43) Mousavi, M. (2013) *Happiness: Theoretical approach and experimental finding*, Tehran: Tissa.
- 44) Nisbet, E. K. & Zelenski, J. M. & Murphy, S. A. (2011) Happiness is in our nature: Exploring nature relatedness as a contributor to subjective well-being, *Journal of Happiness Studies*, Vol.12, No.2, pp.303-322.
- 45) O'Brien, C. (2005) *Planning for sustainable happiness: Harmonizing our internal and external landscapes*, Paper prepared for the 2nd International Conference on Gross National Happiness, Nova Scotia, Canada.
- 46) OTT, Jan. (2005) *Level and Inequality of Happiness in Nation: Does Greater Happiness of a Greater Number Imply Greater Inequality in Happiness?*, *Journal of Happiness Studies*, No.6, pp.397-420.
- 47) Pascal, B. (1995) *Pense'es* (A.J. Krailsheimer, Trans.), London, England: Penguin Books. (Original work published 1669).
- 48) Pringle, Sofie. & Guaralda, Mirko. & Mayere, Severine. (2019) *Urban environment characteristics and their implications on emotional happiness and well-being: Proposal of a theoretical and conceptual framework*. In Jackson, S & Muffatt, L (Eds.) *Proceedings of the 12th Liveable Cities Conference*. Association for Sustainability in Business Inc., Australia, pp. 33-66.
- 49) QIN, J. & ZHOU, X. & SUN, C. & LENG, H. & LIAN, Z. (2013) *Influence of green spaces on environmental satisfaction and physiological status of urban residents'*, *Urban Forestry & Urban Greening*, Vol.12, No.158, pp.490-497.
- 50) Rapoport, A. (2016) *Human aspects of Urban: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design* (Urban and regional planning series), University of Wisconsin-Milwaukee.
- 51) Razzaghi-Asl, Sina. & Afrooz Rahimi, Ariaei. & Sama Barati, Ghahfarokhici. (2017) *An investigation to the comparative impact assessment of urban facades on psychological attributes of residents in new and old housing areas; the case of Jolfa street in Isfahan*, *Architecture Civil Engineering Environment*, Vol.10, No.3, pp.57-70.
- 52) Rhinehart, N. (2009) *Public Spaces in Bogota: An Introduction*, *The University of Miami InterAmerican Law Review*, Vol.40, No.2, pp.197-211.
- 53) Robb, B. R. & Berker, A. & Espenhahn, S. & Dayan, P. & Dolan, R. (2016) *The social contingency of momentary subjective well-being*, *Nature Communications*, Vol.7, No.11825, pp.1-8.
- 54) Rojas, M. (2011) *Happiness, income, and beyond*, *Applied Research in Quality of Life*, Vol.6, No.3, pp.265-276.
- 55) Samavati, S. & Ranjbar, E. (2017) *The Effect of Physical Stimuli on Citizens'*

- Happiness in Urban Environments: The Case of the Pedestrian Area of the Historical Part of Tehran, *Journal of Urban Design and Mental Health*, Vol.2 pp.1-36.
- 56) Sepe, M. (2017) THE ROLE OF PUBLIC SPACE TO ACHIEVE URBAN HAPPINESS, *Urban Regeneration and Sustainability*, Vol.96, pp.364- 373
- 57) SERESINHE, C. I. & PREIS, T. & MACKERRON, G. & MOAT, H, S. (2019) Happiness is Greater in More Scenic Locations, *Sci Rep*, Vol. 9, pp.22-571.
- 58) SULLIVAN, W. (2014) Attention restoration and stress reduction: Two mechanisms underlying the health benefits of exposure to green spaces.
- 59) Sumner, L.W. (1999) *Welfare, happiness, and ethics*, Oxford, United Kingdom: Clarendon Press.
- 60) Veenhoven, R. & Hagerty, M. (2006) Rising happiness in nations 1946–2004: A reply to Easterlin, *Social Indicators Research*, Vol.79, No.3, pp.421-436.
- 61) Veenhven, R. (2001) Are the Russians as unhappy as the saye they are? Comparability of self-reports across nations, *Journal of happiness studies*, Vol.2, pp. 111-136.
- 62) Zang Zarin, Shadi. & Niroomand, Morteza. & Heidari, Ali Akbar. (2014) Physical and Social Aspects of Vitality Case Study: Traditional Street and Modern Street in Tehran, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol.170, pp.659–668.

